

Številka: 11.0 - 1 / 2017 - 29 - VO
Datum: 22. 06. 2017

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh) izdaja v zadevi pobude Bogomila Počkaja, Harije 69, Ilirska Bistrica (v nadaljevanju: pobudnik) po skrajšanem postopku na podlagi 29. člena Zakona o varuhu človekovih pravic (v nadaljevanju ZVarCP) v zvezi z 28. členom Poslovnika Varuha človekovih pravic (v nadaljevanju Poslovnik) naslednje

MNENJE

Center za socialno delo Ilirska Bistrica (v nadaljevanju CSD) je posegel v pravico otroka do posebnega varstva in skrbi, kot izhaja iz 56. člena Ustave RS, hkrati pa v izvedenih postopkih ni bila upoštevana otrokova največja korist, kot izhaja iz 3. člena Konvencije o otrokovih pravicah (KOP). Kljub temu, da so mu bili vnaprej napovedani posegi v pravice mladoletnega otroka, do katerih je kasneje tudi dejansko prišlo, CSD ni sprejel ukrepov, s katerimi bi bilo moč posege v pravice otroka preprečiti ali omiliti.

Center za socialno delo Ilirska Bistrica je nedopustno posegel v pravico očeta do enakosti pred zakonom, kot izhaja iz 14. člena Ustave RS, saj je v postopku zaščite žrtve zaradi domnevnega nasilja ob primerljivih navedbah obeh strani obravnaval moža bistveno drugače kot njegovo ženo, zaradi česar so bili očetu prekinjeni stiki z otrokom ter odvzeta možnost izvajanja varstva in vzgoje mladoletnega otroka.

Mnenje se posreduje pobudniku in centru za socialno delo Ilirska Bistrica, v vednost pa Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS ter Socialni inšpekciji Inšpektorata RS za delo.

Obrazložitev mnenja

1. Začetek postopka

Varuh je po pošti dne 04. 01. 2017 prejel pobudo zaradi zatrjevana kršitve pravic pobudnika in njegove mladoletne hčerke, do katere naj bi prišlo s tem, da je bil s strani Centra za socialno delo Ilirska Bistrica materi pobudnikovega otroka omogočen protipraven odvoz otroka, ki je bil proti očetovi volji odpeljan iz Republike Slovenije. Pobudnik je navajal, da naj bi zaradi nasilja žene skušal zaščititi otroka s tem, da je z otrokom pobegnil k sosedom. Po klicu matere na policijo, da je otrok ugrabljen ter po intervenciji policije in interventne službe Centra za socialno delo Postojna, je bil materi omogočen odhod na varno mesto, kamor je bil z materjo napoten tudi otrok. Sistem, vzpostavljen za varstvo in pomoč žrtvam nasilja, je pobudniku kot očetu ves čas preprečeval možnost vzpostaviti stik z otrokom, vse dokler mati ni izvedla svojega načrta, da je, kljub jasno izraženi nasprotni pobudnikovi volji, z otrokom lahko zapustila državo. Kljub temu, da je mati strokovnim delavcem Centra za socialno delo

Ilirska Bistrica ves čas jasno napovedovala, da v Republiki Sloveniji ne misli sprožati nobenih postopkov odločanja o varstvu pravic in koristi otroka ter da namerava, ne glede na veljavne predpise in na voljo očeta ter ne glede na to, kaj je otrokova največja korist, otroka odpeljati v državo, ki ni podpisnica Konvencije o civilnopravnih vidikih mednarodnega protipravnega odvzema otrok, niso bili sprejeti nobeni ukrepi, da bi se to preprečilo.

2. Ukrepanje Varuha

Varuh je dolžan voditi postopek nepristransko in v vsaki zadevi pridobiti stališča prizadetih strani (četrti odstavek 9. člena ZVarCP). V zvezi z zatrjevano kršitvijo je Varuh zato na podlagi 6. člena in prvega odstavka 28. člena ZVarCP pri Centru za socialno delo Ilirska Bistrica zaprosil za poročilo o obravnavi zadeve (dopis Varuha št. 11.0-1/2017-9 z dne 24. 01. 2017).

Center za socialno delo Ilirska Bistrica je v odgovoru št. 1227-13/2016, 1224-294/2016 z dne 01. 02. 2017 pojasnil, da so 23. 12. 2016 prejeli poročilo interventne službe CSD Postojna, iz katerega izhaja, da je dan prej pobudnikova žena klicala policijo, češ da ji je pobudnik ugrabil otroka. Policija naj bi ugotovila, da je mati otroka želela proti očetovi volji odpeljati na Kitajsko, zaradi česar se je pobudnik z otrokom umaknil k sosedom. Po prihodu policije so bili starša in otrok odpeljani na policijsko postajo, kjer je po sodelovanju interventne službe CSD Postojna zaradi materine izjave, da je žrtev nasilja, prišlo do dogovora o umiku matere in hčerke v krizni center. Policija je CSD Ilirska Bistrica 23. 12. 2016 obvestila o svojih informacijah v zvezi s konflikti v družini, pri čemer je bila otrokova mati opisana kot nestabilna oseba, ki je lahko nevarna sebi ali drugim. CSD Ilirska Bistrica je bil tudi opozorjen, da naj bi predhodno skrb za otroka izvajal pretežno oče, ter da se hči po umiku v krizni center ni mogla umiriti in se je umirila šele po tem, ko jo je po telefonu umiril oče. Strokovna delavka CSD Ilirska Bistrica je po osebju kriznega centra zaznala, da je materina skrb za otroka primerna. Strokovne delavke kriznega centra so pojasnile, da materi in hčerki 03. 01. 2017 poteče dovoljenje za bivanje v Republiki Sloveniji, zato je urejala dokumentacijo na Kitajski ambasadi, zaradi lažjega urejanja dokumentacije pa ji je bil s hčerko omogočen premik v ustrezno varno namestitev v Ljubljani. CSD Ilirska Bistrica je pobudnika seznanil z vsemi možnostmi uveljavljanja njegovih in otrokovih pravic v sodnih postopkih. Mati je ves čas pojasnjevala, da želi oditi na Kitajsko, da gre tja s hčerko in nima namena sprožati sodnih postopkov v Sloveniji ter, da zoper pobudnika ne misli podajati kazenske ovadbe. Z deklico so v kriznem centru skušali vzpostaviti stik tako pobudnik, kot tudi pobudnikovi mati in sestra, pri čemer stiki niso bili omogočeni in so bili vsi napoteni na center za socialno delo. Pobudnikova žena je s hčerko dne 02. 01. 2017 zapustila Republiko Slovenijo.

Varuh je zaprosil za dodatna pojasnila v smeri, kako je bila pri nudenju pomoči pobudnikovi ženi upoštevana otrokova korist in kako je bila ocenjena ogroženost mladoletne v smislu možnosti, da mati mladoletno protipravno odpelje iz države ter kakšni ukrepi so bili sprejeti, da do takšnega posega v pravice mladoletne ne bi prišlo (dopis Varuha št. 11-0-1/2017-11 z dne 10. 02. 2017).

CSD Ilirska Bistrica je v dopisu z dne 21. 02. 2017 dodatno pojasnil, da je ocenil, da mladoletna ni ogrožena do te mere, da bi bilo treba ukrepati skladno z določbo 120. člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Takšno stališče je pojasnil z navedbami, da sta bila oba starša seznanjena z oblikami razreševanja sporov, ki jim je otrokov oče sledil ter z ustreznimi pravnimi podlagami. Pojasnjeno jima je bilo, da imata do odločitve sodišča oba starša enake pravice. CSD je materi ponudil svojo pomoč, ki jo je otrokova mati glede vseh vprašanj zavrnila. CSD Ilirska Bistrica je še pojasnil, da je po materinem odhodu iz države na Ministrstvu za notranje zadeve preveril, ali obstaja zakonska podlaga, ki bi

določala, da mati za prehod državne meje skupaj z otrokom potrebuje soglasje očeta ter prejel odgovor, da takšne podlage ni.

Varuh je CSD Ilirska Bistrica seznanil s svojim predhodnim mnenjem (dopis Varuha št. 11-0-1/2017-13 z dne 07. 03. 2017), kjer smo zavzeli stališče, da so bile mladoletni in njenemu očetu kršene pravice do starševstva po 54. členu Ustave RS in do spoštovanja družinskega življenja staršev in otrok, ki jo varuje tudi 8. člen Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kršeno pa je bilo tudi načelo otrokove največje koristi, kot ga varuje določba 3. člena Konvencije o otrokovih pravicah, saj kljub jasnim znakom, da mati namerava samovoljno poseči v pravice očeta in otroka, ni bil izveden niti poskus preprečitve dejanja. Zaposlili smo jih za stališče do našega mnenja.

CSD Ilirska Bistrica je dne 20. 03. 2017 podal pripombe na naše mnenje, iz katerih izhaja, da niso opustili svojih dolžnosti pri varovanju koristi otroka, ki so bile ves čas upoštevane. Navajajo, da morajo centri za socialno delo pri varovanju otrokovih koristi izbirati ukrepe, s katerimi so starši najmanj prizadeti, če se z njimi da doseči želene učinke, ukrep odvzema otroka staršem pa se lahko izvede le pod pogoji in v primerih, ki jih določa zakon. Nadalje CSD pojasnjuje, da je oče soglašal z odhodom deklice v krizni center, kar naj bi izhajalo tudi iz konkludentnih dejanj, saj je oče pomagal pripravljati prtljago ob odhodu. Ogroženost (oziroma visoka ogroženost) otroka v nobenem trenutku ni bila zaznana. CSD Ilirska Bistrica ni bil seznanjen s tem, da mati ureja dokumente za svoj in dekličin odhod iz države. S tem se je seznanil šele po odhodu. Izrecno poudarjajo, da "je nesprejemljivo, da bi CSD lahko zaznaval intence matere, da bo odšla na Kitajsko že dne 02. 01. 2017 ter na tej podlagi predvideval in izvajal ukrepe za zaščito otroka." Navajajo še, da je odvzem otroka mogoč le, ko je podana nevarnost za obstoj ogroženosti otrokovega življenja ali zdravja, kar je treba skladno z določilom načela materialne resnice ugotoviti popolnoma in brez dvoma, česar v času, ko so prvič stopili v stik z družino ni bilo moč utemeljiti in sprejeti. Drugih instrumentov, kot odvzem otroka, CSD v dani situaciji ni imel na voljo. Je pa CSD ves čas mater spodbujal k njeni komunikaciji z očetom, k skupnemu iskanju rešitev glede varstva in vzgoje otroka. Seznanjena je bila s pomembnostjo lika očeta v dekličinem življenju ter s sodno obliko reševanja sporov v Sloveniji. Materi je bilo jasno sporočeno, da sta izvajalca roditeljske pravice oba starša in ne ona sama. Domnevati, da bo deklica ogrožena že samo zato, ker odhaja na Kitajsko, je neutemeljeno in pregrobo poseganje v roditeljsko pravico staršev ter v največjo korist otroka. CSD Ilirska Bistrica je v kontekstu zaščite koristi otroka za nepomembno označil okoliščino, da je mati želela otroka odpeljati na območje, kjer ne velja Konvencija o civilnopravnih vidikih mednarodnega protipravnega odvzema otrok. CSD Ilirska Bistrica meni, da je v očetove pravice posegla otrokova mati in ne CSD. CSD je bil prepričan, da je pravica očeta zaščiten s slovenskim pravnim redom na način, da je pravočasno na sodišče vložil predlog za izdajo začasne odredbe, o kateri mora sodišče odločiti nemudoma. Tudi CSD ne more odločati hipoma in tudi CSD je zavezan k spoštovanju veljavne zakonodaje in s svojimi odločitvami ne sme nezakonito posegati v temeljne človekove pravice in svoboščine odraslih kakor tudi otrok.

Sodelavci Varuha so 26. 04. 2017 obiskali CSD Ilirska Bistrica, kjer so vpogledali v spise ter opravili pogovor s predstavniki CSD. V razgovoru je bilo med drugim pojasnjeno, da CSD v tovrstnih okoliščinah nikoli ne preverja, ali je dejansko prišlo do nasilja ali ne. Če oseba izjavi, da je žrtev nasilja, jo kot takšno obravnavajo, v samo vprašanje nasilja pa se ne spuščajo. Na izrecno vprašanje, kako, da je bila v konkretnem primeru samo mati obravnavana kot žrtev nasilja, čeprav je tudi oče navajal, da je žrtev nasilja, ter da je žena njega in njegovega očeta napadla z nožem, je bilo podano pojasnilo, da so očetu ponudili prvo socialno pomoč. Pojasnili so tudi, da matere in hčerke v krizni center ni umaknil CSD, temveč je bila to soglasna odločitev očeta in matere. Pojasnili so, da CSD nima nobene zakonske podlage, da bi deklico odpeljali iz kriznega centra, saj lahko o tem odloči le mati. Edino mati je bila tudi tista, ki je odločala o otrokovih stikih z očetom in tako materino

odločitev morata spoštovati tako krizni center kot CSD. Ker mati stikov ni dovolila, niso bili omogočeni, čeprav je CSD materi vztrajno predstavljal koristi, ki jih imajo stiki z očetom za otroka, še posebej, ker so ugotovili, da imata oče in deklica odličen odnos. CSD je tudi pojasnil, da je bila napaka, da se je v poročilu Varuhu pojavil podatek, da bo deklici poteklo dovoljenje za bivanje, saj so ves čas vedeli, da je deklica slovenska državljanica. Pojasnili so, da so pričakovali materin umik z otrokom na Kitajsko, presenetilo pa jih je, da se je to zgodilo tako hitro, saj so bili prepričani, da tako hitro ni mogoče urediti potrebnih dokumentov. Okoliščine so jih dobile nepripravljene. Samega postopka urejanja dokumentov niso spremljali. Pojasnili so tudi, da otrok z materjo ne bi bil nameščen v krizni center, če oče za to ne bi podal soglasja. Če oče ne bi podal soglasja, bi otrok ostal z njim, ali bi pa otroka odvzeli staršem. Dejstvo, da mati želi otroka odpeljati na Kitajsko se jim v ničemer ni zdelo sporno, saj lahko starša svoje konflikte enako ustrezno rešujeta v Sloveniji ali na Kitajskem. Protipraven umik otroka iz države se jim ne zdi ogrožajoč za otroka. Povedo, da verjamejo, da je bil oče povzročitelj nasilja. Verjamejo, da je bila nasilna tudi mati. Glede policijske ocene, da bi mati lahko bila nevarna sebi ali drugim pojasnijo, da so stanje matere spremljali preko sodelavk v kriznem centru in so ugotovili, da je z materinim duševnim zdravjem vse v redu, so pa naknadno ugotovili, da ima težave v duševnem zdravju oče. Povedo še, da so naknadno ugotovili, da v konkretnem primeru ni šlo za razmerje nasilnež - žrtev, saj sta bila oba starša enako močna. Naknadno so ugotovili tudi, da bi bil otrok bolj ogrožen, če bi ostal pri očetu. Če bi otroka na silo odvzeli, da bi ga s tem zaščitili pred umikom iz države, bi za otroka nastala nepopravljiva škoda, ki bi bila večja od škode, ki jo je povzročila mati s tem, da je otroka odpeljala na Kitajsko.

Stališča CSD Ilirska Bistrica, ki so pomembna za obravnavo pobude so razvidna tudi iz poročila, ki ga je CSD Ilirska Bistrica dne 21. 04. 2017 poslal Državnemu pravobranilstvu, kjer je med drugim navedeno, da so strokovne delavke kriznega centra povedale, da mora mladoletna hči (skupaj z materjo) najkasneje do 03. 01. 2017 zapustiti državo, če ne bo viza podaljšana, ni pa razvidno, da bi CSD Ilirska Bistrica v zvezi s to navedbo oblikoval kakršno koli svoje stališče. Iz odgovora na zaprosilo za posredovanje informacij z dne 31. 01. 2017, ki ga je Društvo Ženska svetovalnica posredovalo CSD Ilirska Bistrica izhaja, da "je (mati) uredila vse potrebno za odhod na Kitajsko, ki je bil, po informacijah, prejetih tako s strani Kriznega centra za žrtve nasilja Piran kot vašega Centra za socialno delo (CSD Ilirska Bistrica), nujen zaradi poteka vize". Domnevno sporen status hčerke se navaja tudi v poročilu CSD Piran, poslanem na naslov CSD Ilirska Bistrica (dokument št. 1205-54/2016 z dne 25. 01. 2017). Navedbe, da mora otrok zapustiti državo zaradi neurejenega statusa se vztrajno ponavljajo, kljub temu, da je bilo že 22. 12. 2016 pravilno ugotovljeno (poročilo CSD Postojna - interventne službe - dokument št. 1225-1/2010 z dne 22. 12. 2016), da ima otrok slovensko državljanstvo.

3. Relevantno pravo

a. Domače pravo

Prvi odstavek 8. člena Ustave Republike Slovenije: "Zakoni in drugi predpisi morajo biti v skladu s splošnoveljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo."

Prvi odstavek 14. člena Ustave Republike Slovenije: "V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino."

Tretji odstavek 53. člena Ustave Republike Slovenije: "Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere."

Prvi odstavek 54. člena Ustave republike Slovenije: "Starši imajo pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke. Ta pravica in dolžnost se staršem lahko odvzame ali omeji samo iz razlogov, ki jih zaradi varovanja otrokovih koristi določa zakon."

Prvi odstavek 56. člena Ustave Republike Slovenije: "Otroci uživajo posebno varstvo in skrb."

45. člen Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih: "Zakonca svobodno odločata o rojstvu otrok. Do otrok imata enake pravice in dolžnosti."

Prvi odstavek 113. člena zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih: "Roditeljsko pravico izvršujeta starša sporazumno v skladu z otrokovo koristjo. Če se sama o tem ne sporazumeta, jima pri sklenitvi sporazuma pomaga center za socialno delo."

119. člen Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih: "Center za socialno delo je dolžan storiti potrebne ukrepe, ki jih zahtevata vzgoja in varstvo otroka ali varstvo njegovih premoženjskih ter drugih pravic in koristi. "

b. Mednarodno pravo

Prvi odstavek 3. člena Konvencije o otrokovih pravicah (OZN): "Pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, morajo biti otrokove koristi glavno vodilo."

8. člen Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin: "Vsakdo ima pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, svojega doma in dopisovanja. /Javna oblast se ne sme vmešavati v izvrševanje te pravice, razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato, da se prepreči nered ali zločin, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi."

4. Presoja o kršitvi človekovih pravic ali temeljnih svoboščin oziroma drugi nepravilnosti

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) je v obravnavo prejel pobudo Bogomila Počkaja, ki navaja posege v svoje pravice in v pravice njegovega mladoletnega otroka, do katerih naj bi prišlo s tem, ko je bila pobudnikova hči brez njegovega soglasja odpeljana iz države, pri čemer naj bi bila deležna pomoči strokovnih delavcev centra za socialno delo.

V zvezi z obravnavo pobude smo kot nesporna ugotovili naslednja dejstva:

- med pobudnikom in njegovo ženo so bili prisotni konflikti v zvezi z željo matere, da z otrokom odpotuje na Kitajsko in željo očeta, da otrok ostane z njim v Sloveniji.
- med enim od takšnih konfliktov je prišlo do intervencije policije, ki je po posvetu s strokovno delavko centra za socialno delo starša odpeljala na policijsko postajo, kjer je bila sprejeta odločitev, da se mati z otrokom umakne v krizni center.
- vsi vpleteni (policija, centri za socialno delo, krizni center) so zaznali namen matere, da z otrokom zapusti Republiko Slovenijo.
- očetu otroka je bil povsem onemogočen stik z otrokom, pri čemer so se strokovni delavci

centra za socialno delo sklicevali na voljo matere.
- mati je otroka proti očetovi volji odpeljala na Kitajsko.

Nejasnosti se pojavljajo glede vprašanja, ali je oče podal soglasje za namestitev deklice (skupaj z materjo) v krizni center.

Pobudnik navaja, da soglasja ni podal. CSD Ilirska Bistrica navaja, da je pobudnik soglasje podal. Iz poročila policije (dokument št. 122-30/2016/1 (3B696-49) z dne 23. 12. 2016, poslan na naslov CSD Ilirska Bistrica), je razvidno, da "Socialna delavka je z udeleženi opravila razgovor, pri tem pa je ocenila, da je v dobrobit otroka najprimerneje, da se (mati) in hči ... namestita v krizni center, s čimer se je (mati) tudi strinjala". Iz navedenega poročila ni razvidno, da bi prisotni policisti zaznali očetovo soglasje, očitno so zaznali le materino soglasje. Tudi v poročilu CSD Postojna - interventna služba (dokument št. 1225-1/2010 z dne 22. 12. 2016) je zgolj za mater (ki je v dokumentu poimenovana kot mama) zapisano, da je soglašala z namestitvijo v krizni center, nikjer pa ni omenjeno, da bi s tem soglašal tudi oče. Na podlagi navedenega ni jasno, na podlagi katerih dejstev CSD Ilirska Bistrica ves čas vztrajno ponavlja, da je oče podal soglasje za umik otroka v krizni center, čeprav tega očitno ni zaznal nihče od prisotnih in to oče zanika. CSD Ilirska Bistrica je namreč ves čas navajal, da je oče pomagal pripravljati prtljago, torej verjetno štejejo, da je bilo soglasje podano konkludentno, vendar glede na vse ostale navedbe takšne aktivnosti ne moremo označiti za soglasje, temveč kvečjemu za sodelovalnost očeta, s čimer pa ni mogoče domnevati, da se z umikom otroka strinja oseba, ki je ves čas vztrajno ponavljala, da želi, da otrok ostane pri njej. Ker CSD Ilirska Bistrica ni podal nobenega dokaza za svoje trditve menimo, da je najverjetneje prišlo do umika otroka v krizni center brez soglasja očeta.

Moramo pa poudariti, da tudi v primeru, ko bi v primerljivih okoliščinah oče podal soglasje, bi bilo treba preveriti, v kolikšni meri je takšna odločitev dejansko rezultat svobodne volje posameznika in v kolikšni meri rezultat pritiska, ki ga na posameznika gotovo vršijo okoliščine tega, da je starša policija, kot državni organ odpeljala na policijsko postajo, kjer je v "odločanje" o družinskih zadevah vstopil tudi center za socialno delo, kot nosilec javnih pooblastil. Pobudniki nam namreč večkrat poročajo o pritiskih, ki jih lahko občutijo v primerljivih postopkih.

Za oceno posegov v pravice mladoletnega otroka smo presojali naslednja vprašanja:

1) Ali dejstvo, da želi eden od staršev otroka brez soglasja drugega starša odpeljati iz Republike Slovenije, s čimer bi bil prekinjen tudi stik med otrokom in enim staršem, predstavlja ogroženost otroka?

Za delo Centra je v konkretnem primeru relevantna pravna podlaga določba 113. člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki med drugim določa, da roditeljsko pravico izvršujeta starša sporazumno v skladu z otrokovo koristjo. Če se sama o tem ne sporazumeta, jima pri sklenitvi sporazuma pomaga center za socialno delo. Če starša tudi ob pomoči centra za socialno delo ne dosežeta soglasja, lahko vprašanje predložita v presojo sodišču.

Menimo, da je otrokova največja korist v konkretnem primeru bila v tem, da sodišče odloči o vprašanju, ali bo otrok svojo življenjsko pot nadaljeval na Kitajskem ali v Sloveniji, oziroma v varstvu in vzgoji matere ali očeta.

Otrokovo korist v prvi vrsti opredeljuje volja staršev in le v primerih, ko starša soglasja volj ne moreta doseči (ali pa, če starša, sicer v soglasju, hudo ogrožata otroka) lahko otrokovo

največjo korist opredeljujejo pristojni organi državne oblasti.

Odločitev enega od staršev, da proti izrecni volji drugega starša in brez ustrezne odločitve sodišča, ki bi voljo drugega starša lahko nadomestila, otroka odpelje iz ene države v državo na drugi strani planeta, po oceni Varuha predstavlja poseg v pravico drugega starša do soodločanja in neposredno tudi v pravico otroka, da o njegovi največji koristi odločata starša soglasno. Že samo izločanje drugega starša iz odločanja o otrokovi usodi pomeni hud poseg v pravico otroka, še dodatno pa je v otrokovo pravico poseženo s tem, da odločitev enega starša povzroči popolno prekinitev stikov otroka z drugim staršem, pri čemer je zelo negotova prihodnost takšnih stikov in že celo možnost njihove vzpostavitve. Najmočnejše pravno orodje, ki starše ščiti pred tovrstnimi protipravnimi premiki otrok, je Konvencija o civilnopravnih vidikih mednarodnega protipravnega odvzema otrok. V zadevnem primeru pa je bil otrok odpeljan na območje, kjer navedena konvencija ne velja, kar bistveno zmanjšuje možnosti za učinkovito pot vzpostavitve stanja pred posegom v pravice otroka, kar po našem mnenju ne more biti nepomembno pri presoji otrokove največje koristi. Pri tem poudarjamo, da bi bila seveda za otroka ogrožajoča tudi protipravna odločitev o selitvi v državo, kjer Konvencija o civilnopravnih vidikih mednarodnega protipravnega odvzema otrok velja, vendar pa bi bila v takšnem primeru tveganja za dolgoročno in nepopravljivo škodo manjša, kot so pri selitvi v državo, kjer konvencija ne velja.

CSD Ilirska Bistrica sicer ocenjuje, da je neutemeljeno in pregrobo poseganje v roditeljsko pravico staršev ter v največjo korist otroka, domnevati, da bo deklica ogrožena že samo zato, ker odhaja na Kitajsko. Pri tem opozarjamo, da ogroženosti ne zaznavamo v tem, da otrok odhaja na Kitajsko. Takšno oceno bi lahko opravilo sodišče, ko bi presojalo ali je v otrokovo največjo korist selitev z materjo na Kitajsko ali bivanje z očetom v Sloveniji. Pred pričetkom sodnega postopka pa je največja otrokova korist terjala, da se omogoči, da pristojni organ o tem vprašanju odloči in ne, da odločitev o tem samovoljno sprejme eden od staršev. Kadar eden od staršev drugemu onemogoča, da soodloča ali da pristojni organ odloča o skrbi za otroka, to pomeni ogrožanje otroka, saj takšna samovolja ni v otrokovo največjo korist.

CSD Ilirska Bistrica je zavzel stališče, da če bi otroka staršem odvzeli in ga s tem zaščitili pred umikom iz države, bi za otroka nastala nepopravljiva škoda, ki bi bila večja od škode, ki jo je povzročila mati s tem, da je otroka odpeljala na Kitajsko. Iz dokumentacije sicer ni razvidno, kako je bilo takšno tehtanje dveh pravic utemeljeno in štejemo takšno stališče zgolj za pavšalno. S takšnim stališčem se zato ne moremo strinjati. Opozarjamo, da po našem mnenju iz dokumentacije ne izhaja, da bi bile nujno izčrpane vse druge možnosti milejših ukrepov za varovanje koristi otroka, pa četudi bi bil dejansko centru za socialno delo na voljo zgolj ukrep odvzema otroka, bi pričakovali vsebinsko tehtanje koristi na eni in tveganj na drugi strani. Kot smo pojasnili, materina odločitev ne pomeni neznatne škode za otroka, ampak je bila to odločitev, ki bo imela na otrokovo nadaljnje življenje pomemben vpliv, po drugi strani pa ni jasno, s čim naj bi otroku nastale nepopravljive posledice zgolj s tem, da je odvzet staršem. Seveda je to izjemno hud poseg v družino, ki pa se ga lahko izvede tudi za zelo kratek čas in strokovno, s čimer po našem mnenju ne smejo za otroka nastati nepopravljive škodljive posledice. Če pri odvzemu otroka pride do nepopravljivih škodljivih posledic, potem to nujno pomeni nestrokovnost pri delu vpletenih, saj je celoten sistem zaščite otroka vzpostavljen ravno zato, da se z odvzemom otroka lahko ščiti pred nepopravljivimi posledicami. Poudarjamo, da je treba jasno ločiti tudi med škodljivostjo dolgotrajnih odvzemov otrok, ki imajo pogosto neurejen status, na kar sicer pogosto opozarjamo in med morebitnim kratkotrajnim posegom, ki je lahko izveden na način, da za otroka ne prinaša praktično nobenih škodljivih posledic.

II) Ali je center za socialno delo zaznal potencialno ogroženost otroka?

CSD Ilirska Bistrica priznava, da je zaznal namen matere, da otroka odpelje iz države. Poleg tega, da te okoliščine ni štel za posebej ogrožajoče za otroka, do česar se opredeljujemo posebej, je navedel, da "je nesprejemljivo, da bi CSD lahko zaznaval intence matere, da bo odšla na Kitajsko že dne 02. 01. 2017 ter na tej podlagi predvideval in izvajal ukrepe za zaščito otroka." Podobno so pojasnili tudi v osebni pogovoru, in sicer, da so pričakovali, da bo mati skušala z otrokom zapustiti državo, nikakor pa niso pričakovali, da se to lahko zgodi tako hitro. Celo gotovi so bili v to, da se tako hitro to ne more zgoditi. V tej zvezi menimo, da CSD Ilirska Bistrica ni imel nobene podlage za svojo gotovost, da se materin odhod z otrokom ne more zgoditi tako hitro. Materine aktivnosti niso bile sprotno spremljane in ocenjevane, da bi s potekom dogodkov bilo mogoče utemeljevati pričakovanje, da odhod v tako kratkem času ne bo mogoč. Znano je bilo, da materi 03. 01. 2017 poteče dovoljenje za bivanje v Republiki Sloveniji, torej je bilo kvečjemu za pričakovati, da bo mati državo zapustila do tega datuma, oziroma bi takšno pričakovanje lahko spremenilo zgolj poznavanje dejstev, ki bi kazala drugače.

Prepričanje, da se nekaj ne bo zgodilo v določenem času, ki ne temelji na nobenih dejstvih, ne more biti upoštevano pri presoji ravnanj CSD Ilirska Bistrica, zato šteje, da je bil CSD Ilirska Bistrica ustrezno seznanjen z ravnanjem, ki ga ocenjujemo za ogrožajočega za otroka.

III) Ali bi center za socialno delo ob zaznani ogroženosti otroka mogel in moral otroka zaščititi pred samovoljo enega starša?

Tudi v drugih zadevah smo že zavzeli stališče, da je center za socialno delo dolžan ukrepati že v primeru, da se seznanj s tem, da eden od staršev pripravlja protipraven poseg v pravice otroka. Stališče, da center za socialno delo ni dolžan ali pristojen ukrepati v primerih, ko ima ustrezna pravna sredstva za zaščito otroka na voljo eden od staršev, ni pravilno, če ni sočasno upoštevano, kakšne so možnosti, da drugi od staršev dejansko učinkovito zaščiti koristi svojega otroka, oziroma, če drugi od staršev ne ukrepa v zaščito otroka. Menimo, da mora torej center za socialno delo ukrepati vedno, ko zazna ogroženost otroka in lahko od ukrepanja odstopi le, ko ugotovi, da so ali bodo otrokove koristi dovolj zavarovane na drug ustrezen način. V konkretnem primeru je CSD sicer izrazil prepričanje, da je pravica očeta (pravice otroka niso omenjene) zaščitena s slovenskim pravnim redom na način, da je pravočasno na sodišče vložil predlog za izdajo začasnih odredb, o kateri mora sodišče odločiti nemudoma. Menimo, da center za socialno delo pozna resničnost delovanja državnih organov in pričakovanje, da bo o predlogu za izdajo začasnih odredb odločeno nemudoma po našem mnenju ni tehtno, saj je vsem strokovnjakom na tem področju splošno znano, da je v primerljivih postopkih o predlogu za začasno odredbo praviloma odločeno najhitreje v nekaj tednih, neredko pa tovrstni postopki trajajo tudi več mesecev.

CSD ni opravil ocene tveganja, ki bi mu bil otrok izpostavljen v primeru uporabe najtežjih ukrepov in tveganja, ki mu je bil izpostavljen zaradi materinih napovedi protipravnega ravnanja in ni izvedel tehtanja med obojima, s čimer ni ustrezno zavaroval koristi otroka.

CSD Ilirska Bistrica je dne 29. 12. 2016 (datirano 2017) izdelal oceno ogroženosti z načrtom pomoči žrtvam nasilja, v kateri je ocenjeval ogroženost mladoletne. Iz ocene ogroženosti je med drugim med varovalnimi dejavniki navedeno, da je mati pripravljena urejati razvezo, pri čemer ni razvidno, da je mati jasno sporočila, da je pripravljena urejati razvezo na Kitajskem in ne v Sloveniji. Nadalje piše, da ima mati socialno mrežo, ki ji bo pomagala pri skrbi za otroka ter možnost zaposlitve. Tudi tu ni podrobneje opredeljeno, da je mišljena socialna

mreža na Kitajskem, torej je očitno center za socialno delo izhajal iz predpostavke, da bo mati z otrokom zapustila Republiko Slovenijo. Iz ocene ogroženosti je razvidno, da je center za socialno delo predvsem preverjal, kako je poskrbljeno za otrokove fiziološke potrebe, ni pa bilo obravnavano vprašanje, kakšno stopnjo ogroženosti za otroka predstavlja možnost protipravnega umika iz države.

Menimo, da 119. člen Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih centru za socialno delo omogoča in od njega terja ukrepanje vedno, ko je zaznana potencialna ogroženost, pri čemer mora z ukrepanjem biti dosežena ugotovitev, da ogroženosti dejansko ni ali pa morajo biti sprejeti ustrezni ukrepi, da se ogroženost odvrne in se odpravijo morebitne že nastale posledice ogrožanja. V konkretnem primeru ocenjujemo, da CSD Ilirska Bistrica materinih odločitev in protipravnih ravnanj ni prepoznal kot ogrožajoče, s čimer je opustil dolžno skrb varovanja koristi otroka, ki so bile ogrožene od enega staršev.

V obravnavanem primeru pa center za socialno delo ni bil zgolj seznanjen z materinimi načrti protipravnega odvzema otroka, temveč je z vključitvijo matere in otroka v sistem varstva žrtev nasilja dejansko pripomogel k temu, da je bil očetov vpliv na odločanje o usodi otroka močno okrnjen. Pobudnikova žena je CSD dajala ves čas vedeti, da se z otrokovim očetom ne namerava pogovarjati o deklivini prihodnosti, saj je vse odločitve sprejela že sama. Dejansko je bilo v sklopu mreže varstva žrtev nasilja očetu preprečeno, da bi z otrokom vzpostavil stik in tudi, da bi za otroka skrbel kot oče. Očetu sicer pravno formalno z ničimer ni bilo poseženo v njegovo roditeljsko pravico, vendar pa menimo, da je treba vsako tovrstno situacijo, kjer center za socialno delo, kot nosilec javnih pooblastil zagotovi umik domnevne žrtve nasilja na varno, pri čemer se umakne tudi otroka, šteti kot takšno, ki dejansko pomeni omejitev pravic drugega starša. Ta nima možnosti zgolj po svoji volji vzpostaviti stik z otrokom, saj nima pravice niti do vstopa v prostore, kamor je bil njegov otrok nameščen. V konkretnem primeru je oče dejansko izgubil fizični stik z otrokom, kljub temu, da se s tem ni strinjal. Mati je sprejela odločitev, da bo skupna hči ostala izključno v njeni fizični bližini in očetu je bilo onemogočeno, da bi pri takšni odločitvi sodeloval.

Menimo, da v primeru prijave nasilja narava stvari terja, da se v obravnavo vključijo vse pristojne službe, tudi na način, da domnevni žrtvi omogočijo umik v varno okolje. Pri tem dejansko niti ni pomembno, ali je do nasilja prišlo ali ne, saj gre za zaščito posameznika, ki nasilje navaja. Za ugotavljanje, ali je do nasilja dejansko prišlo, so pristojni predvsem policija, tožilstvo in sodišče. Kadar se žrtev (četudi zgolj domnevnega) nasilja odloči za odhod na varno, s tem ne posega v pravice nikogar in je zato to odločitev izključno žrtve. Menimo pa, da je pomembno drugačna situacija, kadar gre tudi za umik otroka. Pri takem umiku lahko pride do posega v pravice drugega starša. Zato bi moral biti v konkretnem primeru center za socialno delo še posebej skrben. Center za socialno delo bi moral razumeti položaj očeta, ki mu je bil otrok umaknjen v krizni center. Center bi moral razumeti posebnost položaja, v katerem je mati želela odpeljati otroka v državo, ki ni podpisnica Konvencije o civilnopravnih vidikih mednarodnega protipravnega odvzema otrok, kar pomeni, da bi realizacija materine napovedi protipravnega ravnanja imela še toliko hujše, dolgotrajne in verjetno vsaj deloma nepopravljive posledice za otroka, saj v primeru odhoda otroka na Kitajsko oče (izven Kitajske) nima na voljo pravnih sredstev za učinkovito varstvo svojih in otrokovih pravic. Center bi otroka pred tem moral zaščititi.

Menimo torej, da je v konkretnem primeru mati sprejela odločitev o tem, da bo otrok živel na Kitajskem. Mati za to ni imela soglasja očeta, niti ni poskušala pridobiti odločitve pristojnega sodišča. Menimo pa, da je dejansko (ne pravno, ker ni bila sprejeta v formalni obliki in za to ni bilo nobene pravne podlage) odločitev, da je za otrokovo korist najbolje, da sledi materi, sprejel center za socialno delo s tem, ko je materi omogočil umik otroka stran od očeta in kasneje ni ukrenil ničesar, da bi preprečil, kar je očitno grozilo in se dejansko kasneje tudi zgodilo. Center za socialno delo je bil seznanjen z jasnim materinim interesom, da zapusti

Slovenijo, nikjer pa ni bil upoštevan otrokov interes, da o tem vprašanju odločita oba starša ali sodišče. V tem je bil nesporno podan konflikt interesov med otrokom in materjo, ki je bila izključni izvrševalec roditeljske skrbi. **Takšnega konflikta interesov Center ni zaznal, čeprav bi ga moral in se nanj ni odzval.**

Pobudnik v pobudi navaja, da je imela njegova žena pri izvajanju aktivnosti, ki so bile potrebne za zapustitev države pomoč osebe, ki je govorila slovensko. Povsem mogoče se zdi, da je bila pobudnikova žena dejansko deležna pomoči strokovnih oseb kriznega centra ali centra za socialno delo. Vendar tega vprašanja Varuh ni razjasnjeval, saj se ne zdi pomembno. Menimo namreč, da je kršitev pravic enako podana, če so strokovni delavci aktivno pomagali pobudnikovi ženi nezakonito odpeljati otroka iz Slovenije, ali pa so zgolj pasivno opazovali (ali obračali pogled stran) v situaciji, ko ni moglo biti nobenega dvoma o tem, da mati otroka želi odpeljati in tudi ne o tem, da pobudnik tega hipno ne more preprečiti.

IV) Kako je bila v postopku upoštevana otrokova največja korist?

Kot že doslej navedeno, ocenjujemo, da otrokova največja korist v postopku ni bila spoštovana. Že zapisanim argumentom dodajamo še nekaj okoliščin, ki same po sebi sicer ne pomenijo poseganja v pravice posameznika, vseeno pa skupaj z ostalimi ugotovitvami kažejo na težave pri obravnavi zadeve. Že omenjeno je vztrajno ponavljanje neresničnega podatka, da mora otrok do 03. 01. 2017 zapustiti državo, ki ga je CSD Ilirska Bistrica označil za napako pri pripravi odgovora Varuhu, vendar pa se ta napaka ponavlja na več mestih in, kot že navedeno, tudi Društvo ženska svetovalnica je navajalo, da je po informacijah CSD Ilirska Bistrica dekličin odhod na Kitajsko nujen zaradi poteka vize. Zanimiva je tudi vsebina Zapisa obravnave z dne 04. 01. 2017, kjer je zapisano, da je policist PP Ilirska Bistrica strokovno delavko CSD obvestil, da je pobudnik prijavil ugrabitev mladoletne osebe, pri čemer je dobil odgovor, da je deklica odšla iz države skupaj z materjo, ki je za prehod meje pridobila ustrezne dokumente. Navedeno lahko razumemo kot poskus prikazati materino ravnanje kot povsem pravilno in ustrezno in po našem mnenju takšna reakcija ni skladna z dejstvom, da je prišlo do hudega posega v pravice otroka. Navedeno se morda nanaša na dejstvo, da je CSD Ilirska Bistrica 5. 1. 2017 zaprosil za pojasnila Ministrstvo za zunanje zadeve, kjer je dobil odgovor, da otrok za prehod državne meje z materjo ne potrebuje posebnega soglasja očeta. Varuh se sprašuje, kakšen je bil namen pridobivanja tovrstnega pojasnila po tem, ko je bil otrok že odpeljan iz države, saj bi bilo verjetno tovrstna vprašanja treba razrešiti, ko je bil otrok v Sloveniji in so bile izražene najave matere, da bo otroka odpeljala na Kitajsko. Stališču ministrstva za zunanje zadeve pa lahko dodamo še to, da tudi popolni tujec, ki gre z mladoletnim otrokom čez mejo, ne potrebuje soglasja staršev. Navedeno pa le pomeni, da mejni organi ne preverjajo, če je prestop otroka čez mejo zakonit s stališča drugih predpisov. In ti drugi predpisi, ki urejajo razmerja v družini, morajo biti centru za socialno delo znani bolj kot ministrstvu za notranje zadeve. Naj opozorimo še na nenavaden stavek iz Poročila CSD Postojna - interventne službe (dokument št. 1225-1/2010 z dne 22. 12. 2016), kje je navedeno, da obstaja sum odtujitve otroka, oziroma še večje težave, ker oče tega ne dovoli. Nikjer v dokumentaciji nismo zasledili kakršne koli ograditve od navedenega ali dodatnih pojasnil. Sicer ni jasno, kaj je bil namen zapisa navedenega, vendar pa se zdi mogoče, da je bilo ocenjeno, da skrb vzbujajo materini nameni po odstranitvi otroka od očeta, vendar pa še več skrbi vzbuja očetovo nestrinjanje s tem. Če je navedeno moč dejansko razumeti na način, da je želja očeta, da se spoštujejo veljavni predpisi bolj skrb vzbujajoča kot želja matere, da predpise na škodo mladoletnega otroka krši, potem posebej opozarjamo na problematičnost takšnega razmisleka, saj grožnja otroku predstavljajo posegi v njegove pravice v neskladju s predpisi in ne preprečevanje takšnih posegov.

V) Poleg posegov v pravice očeta, ki so hkrati tudi posegi v pravice otroka smo dodatno presojali vprašanje, ali je bil pobudnik, kot otrokov oče, zaradi svojega spola neenako obravnavan v postopkih, namenjenih zaščiti žrtev družinskega nasilja.

CSD Ilirska Bistrica navaja, da pri pomoči žrtvam nasilja ne odločajo o tem, kdo je žrtev in kdo je oškodovanec, pač pa posameznikom ponujajo možne rešitve, ki so na razpolago v mreži sistema. Ne glede na te navedbe se na različnih mestih pobudnikova žena omenja kot žrtev nasilja, pobudnik pa kot povzročitelj nasilja. Ni jasno, kako je prišlo do takšne opredelitve. Po pojasnilih CSD Ilirska Bistrica se kot žrtev obravnava oseba vedno, ko navaja, da je žrtev nasilja. V konkretnem primeru je tudi pobudnik izpostavljala, da naj bi njegova žena nad njim (in njegovim očetom) izvajala nasilje, ki naj bi mu bila priča tudi mladoletna hči. Pobudnikove navedbe niso neskladne z ugotovitvami policije (dokument št. 122-30/2016/1 (3B696-49) z dne 23. 12. 2016, nanaša se na dogodek 22. 12. 2017), kjer je navedeno, da "je bilo ugotovljeno, da je tega dne prišlo do spora (med pobudnikom in njegovo ženo), pri čemer naj bi mu (žena pobudniku) strgala bundo." In v nadaljevanju: "dne 21. 12. 2016 naj bi (pobudnikova žena) zaradi razburjenja in jeze razbila krožnik, kateri je bil ob prihodu policistov na kraju 22. 12. 2016 še vedno razbit na tleh v kuhinji." V istem dokumentu policija tudi opozori na možnost, da bi bila pobudnikova žena zaradi psihične nestabilnosti (depresija, domotožje) lahko nevarna sebi ali drugim. Hkrati je nasilje navajala tudi pobudnikova žena. Iz razpoložljivih informacij ni razvidno, da bi bilo pobudniku ponujeno, da se skupaj s hčerko umakne v ustrezen varni prostor, takšna možnost je bila ponujena izključno pobudnikovi ženi. Navedenega ni mogoče razumeti drugače, kot da sta bili ob reševanju konflikta pobudnikova žena in hči prepoznani kot žrtvi nasilja in pobudnik kot povzročitelj nasilja oziroma, da je bil pobudnik zaradi svojega spola obravnavan drugače kot njegova žena. Menimo, da gre za tipično situacijo, v kateri se srečamo z različnimi družbenimi stereotipi o nasilništvu moških, ne da bi bila v konkretnem primeru opravljena podrobnejša ocena o vlogi pobudnika in njegove žene v konfliktih. Glede na to, da CSD Ilirska Bistrica zatrjuje, da se ocena resničnosti dejstev o tem, kdo je izvajalec in kdo žrtev nasilja, ne izvaja, potem lahko zaključimo, da je v postopku prišlo do neenake obravnave pobudnika zaradi njegovega spola, saj sta bili obravnavi matere in očeta, ob primerljivih navedbah obeh o tem, da sta žrtvi nasilja, brez razjasnjevanja dejanskega stanja, bistveno različni, brez navedbe konkretnih razlogov, zakaj je taka različna obravnava potrebna. Na pogovoru je CSD Ilirska Bistrica ocenil, da je težava sistemska, ker za moške ni na voljo ustreznih varnih prostorov za umik pred nasiljem, vendar navedeno ne drži, saj je v državi zagotovljena možnost, da se tudi moški z otrokom umakne v varno hišo. Še posebej v situaciji, kjer so vsi (tako policija kot CSD) zaznavali, da je bistvo družinskih konfliktov v tem, da je mati želela deklico kljub očetovemu nasprotovanju in brez uporabe razpoložljivih pravnih sredstev odpeljati na Kitajsko, bi bila možna tudi rešitev v obliki umika očeta in otroka v varno hišo. Ker nobeno tehtanje med tema dvema možnostma ni bilo opravljeno, je prišlo do posega v očetovo in posredno tudi otrokovo pravico do enake obravnave, ki jo varuje 14. člen Ustave RS v povezavi s pravico do varstva očetovstva in otroka iz 53. člena Ustave RS, saj le polno spoštovanje vseh očetovih pravic, ki jih ima v zvezi z določanjem otrokove največje koristi, pomeni, da je dejansko varovana tudi otrokova največja korist. S tem je podana tudi kršitev določbe 8. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah.

5. Predlog Varuha

Mnenje posredujemo tudi v vednost Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter Socialne inšpekcije Inšpektorata RS za delo. Menimo, da določena stališča CSD Ilirska Bistrica, ki smo jih opredelili kot sporna, niso izključno stališča tega centra za socialno delo temveč bi se lahko pojavila tudi pri delu drugih centrov za socialno delo. Zato

menimo, da morajo vsi pristojni organi zagotoviti, da bo strokovno delo izvajano ob spoštovanju pravic posameznikov tudi v vseh drugih primerljivih primerih. Če bi bila podana ocena, da veljavni predpisi v tovrstnih okoliščinah dejansko centrom za socialno delo ne dajejo podlage za ukrepanje v smeri zaščite otroka, s čimer se sicer ne strinjamo, saj menimo, da so pravne podlage ustrezne, potem je treba zagotoviti, da se predpisi ustrezno spremenijo.

Vlasta Nussdorfer

varuhinja človekovih pravic

POSLATI:

- pobudniku
- Center za socialno delo Ilirska Bistrica
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS, Kabinet ministrice, gospa Petra Levstek, vodja kabineta
- Inšpektorat RS za delo, Socialna inšpekcija
- spis